

Việc Trung Quốc    t t o, b i đ p c c c u tr c đ a l y tr n hai qu n đ o Hoàng Sa v  Tr ng Sa r  r ng l  vi phạm nghi m tr ng ch  quy n c a Việt Nam, vi phạm luật pháp quốc t , vi phạm DOC, h y ho i m i tr ng, sinh th i bi n, l m ph c t p t nh h nh.

T m t t

Bắt đầu từ khoảng cuối năm 2013 đến năm 2014, đã biến sang năm 2015, Trung Quốc tiếp tục tăng cường xây dựng, tôn tạo và bẻ ép các cấu trúc địa lý mà nước này đang chiếm đóng trái phép tại hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa của Việt Nam. Các hoạt động này của Trung Quốc đã xâm phạm nghiêm trọng chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo, vi phạm các cam kết khu vực của nước này, cũng như vi phạm luật pháp quốc tế, trong đó có Công ước Liên Hợp Quốc về Luật Biển 1982 (UNCLOS) mà Trung Quốc là thành viên, gây mất ổn định và đe dọa an ninh, an toàn hàng hải và hàng không trong khu vực Biển Đông. Các hành động này đã góp phần sứt mẻ trích và phân rẽ gay gắt tại phía Việt Nam cũng như các nước có quyền và lợi ích ở Biển Đông.

Trung Quốc bẻ ép, tôn tạo các cấu trúc địa lý tại hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa thuộc chủ quyền của Việt Nam và tham vọng của Trung Quốc trên Biển Đông

Tình hình Trung Quốc bẻ ép, cải tạo các cấu trúc địa lý ở Biển Đông

Thời gian gần đây, tình hình Biển Đông tiếp tục căng thẳng do Trung Quốc tiến hành nhiều hoạt động vi phạm chính trị, ngoại giao và pháp lý nhằm thực thi yêu sách “đường lưỡi bò” phi lý ở Biển Đông. Trung Quốc tiến hành một loạt các hoạt động cải tạo trên diện rộng các cấu trúc địa lý tại quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa thuộc chủ quyền của Việt Nam mà nước này hiện đang chiếm đóng trái phép. Các hoạt động nạo vét, lặn biển để bẻ ép, cải tạo trên diện rộng nhằm mở rộng diện tích các vị trí Trung Quốc chiếm đóng trái phép của Việt Nam được bắt đầu vào khoảng tháng 9/2013 tại năm điểm đảo: Châu Viên, Chẽ Thấp, Góc Ma, Ga Ven và Ken Nan. [1] Từ đầu năm 2014 đến nay, Trung Quốc liên tục thúc đẩy các hoạt động này hùn hạp, huy động một lượng lớn máy móc, trang thiết bị để đẩy mạnh xây dựng. [2] So với quần đảo Hoàng Sa, các cấu trúc địa lý ở quần đảo Trường Sa được Trung Quốc chú trọng đẩy mạnh cải tạo hơn.

Vào đầu cải tạo, Trung Quốc đã tiến hành cải tạo một cách chóng mặt, “trung bình cứ mỗi ngày ngổn Trung Quốc đã xây dựng thêm 96,5m² diện tích Biển Đông”. [3] Theo tình hình mới nhất tháng 5/2015, Trung Quốc đã xây dựng các cấu trúc địa lý rộng hơn gấp 20 lần diện tích ban đầu chỉ trong vòng ba năm.

[4] Theo Báo cáo thường niên của Bộ Quốc phòng Mỹ hôm 8/5/2015 thì Trung Quốc “đã

mở rộng diện tích các đảo hỏ đang chiếm trong Biển Đông lên khoảng 400 lỏn”
tổng đồng v0i 800 ha kể từ tháng 01/2014, trong đó có đ0n 3/4 diện tích này đ0c
th0c hi0n từ đ0u năm 2015 đ0n nay.

[\[5\]](#)

Nh0ng con số này cho thấy tốc đ0 c0i t0o r0t lỏn c0a Trung Quốc, đ0c biệt là từ đ0u
năm 2015 đ0n nay.

Vỏ quy mô, t0i quỏn đ0o Hoàng Sa, Trung Quốc tiến hành xây đ0ng t0i m0t số
đi0m, đ0o nh0: xây m0i đ0ng b0ng dài 2.920 m thay thế cho đ0ng b0ng cũ dài
2.400m t0i đ0o Phú Lâm, [\[6\]](#) mở rộng khu v0c hỏu c0n cho máy bay t0i đ0o Phú
Lâm, xây đ0ng m0t doanh tr0i quân đ0i, đê ch0n biển và m0t số các công trình trên
đ0o Quang Hòa, mở rộng diện tích đ0o này lên 50% so v0i diện tích vào tháng
01/2014 [\[7\]](#) và xây đ0ng các tòa nhà trên đ0o Duy

M0ng... [\[8\]](#) T0i quỏn đ0o Tr0ng Sa, Trung

Quốc tiến hành c0i t0o trên toàn b0 b0y c0u trúc đả lý mà n00c này hi0n đang
chiếm đóng trái phép c0a Vi0t Nam. 00n nay, Trung Quốc đã hoàn thành giai đ0n
n0o vét, tôn tảo, kè bao và đang tiếp trung xây đ0ng công trình t0i G0c Ma, Huy G0,
Châu Viên và Ga Ven, đ0ng thời tiếp tục triển khai tôn tảo v0i quy mô, tiến đ0 ngày
càng lỏn t0i Ch0 Th0p, Xu Bi và Vành Kh0n.

V0i tốc đ0 và quy mô nh0 trên, d0 ki0n đ0n tháng 10/2015, Trung Quốc số hoàn
thành vi0c bãi đắp, mở rộng, kè xong m0t b0ng các đ0o, bãi c0n; sau đó số tiếp tục
xây đ0ng công trình bên trong các đ0o, bãi đá. Ngày 16/6/2015, B0 Ngo0i giao
Trung Quốc đã tuyên b0 “vi0c c0i t0o các bãi đá ỏ Nam Sa (t0c Tr0ng Sa) đ0 Trung
Quốc xây đ0ng các công trình trên đó số s0m đ00c hoàn thành”.

[\[9\]](#)

Ngày 30/6/2015, trong cuộc họp báo th0ng k0, ng00i phát ngôn B0 Ngo0i giao
Trung Quốc Hoa Xuân Oánh cho biết các đ0 án xây đ0ng c0a Trung Quốc ỏ m0t số
đ0o và rỏn san hô ỏ Biển Đông đã hoàn tất trong nh0ng ngày gần đây và sốp t0i số
ti0n hành hoàn thành các c0 số hỏ t0ng.

[\[10\]](#)

Ho0t đ0ng bãi đắp c0i t0o c0a Trung Quốc hoàn toàn khác v0i vi0c xây đ0ng,
nâng c0p các công trình trên các c0u trúc đả lý thông th0ng. Ho0t đ0ng c0i t0o
các c0u trúc đả lý trên biển là m0t th0c tiến ph0 biển đ00c nh0u quốc gia th0c
hi0n nh0m mở rộng lãnh th0, thi0t lỏp các c0 số, b0o đ0m và c0ng c0 đ0i sống dân
sinh c0ng nh0 an ninh quốc phòng. 00c đi0m chung c0a các ho0t đ0ng c0i t0o mà
các n00c th0c hi0n thông th0ng đó là (i) đ00c th0c hi0n t0i các vùng lãnh th0
không có tranh chấp (ii) các quốc gia th0c hi0n c0i t0o đi kèm v0i các biện pháp đ0
tránh không t0o ra tác đ0ng tiêu c0c v0i các quốc gia hỏu quan, trong đó đ0c biệt

chú trõng đõn quyõn tở do hàng hõi, hàng không và nghõa võ bõo võ môi trõõng và (iii) tiõn hành tham võn või các quõc gia hõu quan khi cõn thiõt. [11] Ví dõ nhõ Nhõt ã tiõn hành xây dõng sân bay Kansai gõn Osaka tở hoõt đõng cõi tởo mõt đõo gõn bõ và xây dõng ã bao quanh bõo võ đõo Okinotorishima đõ ngõn chõn đõo này chìm xuõng dõõi mõt nõõc biõn. õiõm đõc biõt cõa công trõnh ã này là tuyõn ã chõ đõõc xây dõng bao quanh mà không can thiõp trõc tiõp vào cõu trúc tở nhiõn cõa đõo này.

[12]

Hàn Quõc cõng tiõn hành xây dõng trõm nghiõn cõu khoa hõc tởi bãi cõn leodo, trõm nghiõn cõu khoa hõc này có cõu tởo nõi trên biõn trong ã có mõt bãi ãp cho mõt máy bay trõc thõng loõi nhõ.

[13]

Úc cõng cõi tởo biõn tở nhõng nõm 1990 quy mô lõn õ khu võc bõ biõn Gold và võnh Sydney nhõng khu võc này đõu không thuõc phõm vi tranh chõp và cõng cách xa bõ biõn cõa các quõc gia hõu quan nên ít tởo ra tác đõng tiõu cõc võ quyõn tở do hàng hõi và môi trõõng. Úc cõng chõ chõ đõng sõ dõng các ãiõm cõ sõ cõ, trõõc khi tiõn hành cõi tởo biõn, ã xác ãnh các vùng biõn thuõc quyõn tài phán và quyõn chõ quyõn cõa mình, tở ãó không tởo ra tác đõng tiõu cõc, thu hõp các vùng biõn quõc tở.

[14]

Hoõc các hoõt đõng cõi tởo cõa Viõt Nam tởi mõt sõ ãiõm, đõo mà chúng ta hiõn ãng kiõm soát,

[15]

cõng chõ là viõc xây dõng trên quy mô nhõ nhõm cõi tởo lõi các công trõnh ã cõ, cõng cõ ãiõi sõng dân sinh; các hoõt đõng này không õnh hõõng đõn môi trõõng biõn, không gây cõn trõ an toàn, an ninh hàng hõi, hàng không quõc tở, không õnh hõõng đõn hòa bình và an ninh õ Biõn õng

[16]

Các hoõt đõng cõi tởo cõa Trung Quõc tởi các cõu trúc ãa lý õ quõn đõo Trõõng Sa või tõc ã và quy mô lõn đõn mõc cõn phõi ãõt ra câu hõi võ viõc liõu có thõ ãùng tở “cõi tởo” ã chõ các hoõt đõng này hay không trong khi thõc tở là Trung Quõc ãng xây dõng tiõn đõn trên các ão nhõn tởo õ Biõn õng. [17] Các hoõt đõng này đõu tiõn hành trong vùng biõn có tranh chõp, không hõ có tham võn või các quõc gia hõu quan. Viõc Trung Quõc sõ dõng mõt lõc lõõng khõng lõ ã tiõn hành cõi tởo ãõt [18] làm khuõy ãõng cõ mõt vùng Biõn õng ã gây õnh hõõng nghiõm trõng đõn môi trõõng sinh thõi, cõng nhõ hòa bình, an toàn và õn ãnh õ khu võc.

Tham võng cõa Trung Quõc õ Biõn õng

Việt Trung Quốc ráo riết cơi tào, bịa đắp các cấu trúc địa lý mà nước này đang chiếm đóng ở Biển Đông trong thời gian gần đây rõ ràng nằm trong mục tiêu hiên thực hóa tham vọng cũng như chiếm lĩnh biển lâu dài của Trung Quốc.

Thứ nhất, Trung Quốc mua sắm nhanh việc thực hiện chiếm lĩnh công quốc biển với khâu đột phá trọng tâm là ở Biển Đông. Chiếm lĩnh công quốc biển của Trung Quốc được Trung Quốc chính thức đưa ra tại Hội nghị Công sơn Trung Quốc lần thứ 18 vào năm 2012. [19] Theo quan điểm của Trung Quốc, nội dung công biển của chiếm lĩnh này là xây dựng một công quốc biển mang đặc sắc Trung Quốc thì mới có khả năng bảo vệ chủ quyền lãnh thổ quốc gia, các quyền lợi trên biển và an ninh nhà nước, đem bảo phát triển kinh tế và xã hội.

[20]

Một trong những mảng quan trọng trong chiếm lĩnh biển đó là công xây dựng những công quân sự trên biển, để Trung Quốc kiểm soát được khu vực Biển Đông rộng lớn. Theo GS.TS Alexander Vuving, Trung tâm Nghiên cứu An ninh châu Á - Thái Bình Dương, một viện Nghiên cứu quân sự của Mỹ, mục tiêu của việc tiến hành cơi tào của Trung Quốc là nhằm xây dựng những điểm kiểm soát, các trung tâm hậu cần, các công vệ công chủ quyền khai thác nhiên liệu tàu bè quân sự và phi quân sự, máy bay có người lái và không người lái nhằm kiểm soát khu vực Biển Đông.

[21]

Đây dường như cũng chính là mục tiêu Trung Quốc đã tuyên bố công khai.

Thứ hai, Trung Quốc mua sắm từng bước không ngừng yêu sách “đường lưỡi bò” phi lý của mình. Tất cả các cấu trúc địa lý ở Hoàng Sa và Trường Sa mà Trung Quốc đang cơi tào đều nằm trong phạm vi yêu sách “đường lưỡi bò” của Trung Quốc.

[22]

Việt Trung Quốc gộp rút công công và mở rộng các điểm đóng quân là nhằm chẹn tay mình đang kiểm soát thực tế các khu vực tranh chấp, tào thu lợi cho Trung Quốc về địa lý và phần nào về pháp lý nhằm hợp thực hóa yêu sách đường lưỡi bò.

Thứ ba, Trung Quốc mua sắm công công sự hiện diện quân sự trong khu vực Biển Đông để đối trọng với các hoạt động của Mỹ, uy hiếp các nước có yêu sách khác tại khu vực này. Tất cả những công công trên các cấu trúc địa lý được cơi tào, Trung Quốc có thể triển khai nhanh chóng lực lượng giám sát, ngăn chặn sớm các hoạt động do thám của Mỹ, đồng thời cũng có lợi thế triển khai lực lượng để chiếm các cấu trúc địa lý khác trong khu vực quần đảo Trường Sa và khu vực lân cận cũng như không chỉ tuyến hàng hải, hàng không qua khu vực này.

Thế thế, Trung Quốc muốn tạo hiện trạng có lợi cho mình. Tiến trình xây dựng Bộ Quy tắc ứng xử của các nước ở Biển Đông giữa ASEAN và Trung Quốc (COC) đang được tiến hành nhưng hiện tại chưa có tiến triển nhiều. Do đó, Trung Quốc muốn tranh thủ tạo ra hiện trạng mới ở Biển Đông, từng công khai kiểm soát thực tế trên thực địa, nhằm giành lợi thế trong quá trình đàm phán COC cũng như các đàm phán song phương khác. Điều 5 của Tuyên bố ứng xử của các nước ở Biển Đông giữa ASEAN và Trung Quốc năm 2002 (DOC) có quy định: “Các bên chịu trách nhiệm thực hiện sự tự do trong việc thi hành các hoạt động có thể gây phức tạp hoặc leo thang tranh chấp, như hàng hải hòa bình và sự ổn định, kiểm soát không tiến hành địa ngục sinh sống trên những hòn đảo hiện không có người sinh sống, trên các rặng đá ngầm, bãi cát ngầm, đảo nhỏ và những yếu tố khác và phải được xử lý những khác biệt của mình bằng phương pháp có tính xây dựng”. Tuy nhiên, các quy định của DOC lại không làm rõ tính nguyên trạng của tranh chấp đang diễn ra, trong khi DOC lại là văn bản không có tính ràng buộc. Do đó, trước khi COC – một văn bản có tính ràng buộc ra đời thì Trung Quốc muốn chớp nhem thời điểm nguyên trạng, đi trước đón đầu nhằm tạo “sẵn sẵn” tại các cấu trúc địa lý này, vô hiệu hóa tính ràng buộc của COC. Ngoài ra, có thể suy đoán tại thời điểm Trung Quốc bắt đầu ráo riết tại các cấu trúc địa lý ở Trường Sa từ tháng 9/2013 sau khi Phi-lip-pin chính thức khởi kiện Trung Quốc lên Tòa trọng tài theo Phụ lục VII của UNCLOS 1982 tháng 01/2013, đó là Trung Quốc muốn tạo hiện trạng mới ở khu vực này, biến các cấu trúc địa lý bãi cạn nãi nãi chìm hoặc bãi chìm này thành các đảo theo Điều 121 UNCLOS 1982 để yêu sách các vùng biển thuộc chủ quyền, quyền chủ quyền và quyền tài phán trước khi Tòa đưa ra các phán quyết về quy chế pháp lý của các cấu trúc địa lý tại Trường Sa có yếu tố bất lợi cho Trung Quốc.

Thế nữa, Trung Quốc muốn tạo ra các cơ sở vật chất và hậu cần cho các hoạt động nghề cá, dầu khí tại Biển Đông, từng thời gian và mở rộng phạm vi đánh bắt, khai thác tài nguyên biển.

Tựu trung lại, có thể thấy hoạt động tại các cấu trúc của Trung Quốc tuy mới chỉ được tiến hành trong thời gian ngắn nhưng lại là hoạt động nhằm hoàn toàn trong mục tiêu chiến lược lâu dài của Trung Quốc. Hoạt động này có tác động tiêu cực đến cân bằng quyền lợi của Biển Đông và đe dọa an ninh ổn định của khu vực châu Á - Thái Bình Dương. Việc công khai hai thập kỷ tại Trung Quốc sẵn sàng đẩy các vấn đề trên Biển Đông để kiểm soát chuỗi đảo thế nhứt, [23] đây mở ra khi khu vực. [24]

Về mặt pháp lý, các hoạt động của Trung Quốc rõ ràng là vi phạm chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo, vi phạm cam kết khu vực của nước này và vi phạm các quy định khác của luật pháp quốc tế.

Các khía cạnh vi phạm trong hoạt động bẻ gãy, tởo các cấu trúc địa lý của Trung Quốc

Vi phạm chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo

Việt Nam có đầy đủ bằng chứng lịch sử và cơ sở pháp lý để khẳng định chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo ít nhất từ thế kỷ 17. Nhà nước Việt Nam là quốc gia đầu tiên, với tư cách Nhà nước, đã chiếm hữu và thực thi chủ quyền đối với hai quần đảo một cách hòa bình, thực sự và liên tục qua tất cả các thời kỳ kể từ khi hai quần đảo này chưa thuộc về bất kỳ quốc gia nào. Việc chiếm hữu và thực thi chủ quyền đối với hai quần đảo này là hoàn toàn phù hợp, đáp ứng được các tiêu chuẩn của luật pháp quốc tế và thực tiễn lãnh thổ. Việc chiếm hữu và thực thi chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo có thể được chia thành một số các giai đoạn như sau: (i) *giai đoạn thế kỷ XVII đến năm 1884: thời kỳ phong kiến trước khi Pháp đô hộ Việt Nam*. Hiện có đầy đủ các tài liệu trong và ngoài nước chứng minh các chúa Nguyễn đã nhân danh Nhà nước Việt Nam là quốc gia đầu tiên đã chiếm hữu, xác lập và công bố chủ quyền trên hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa giai đoạn này. Các chúa Nguyễn đã lập ra đội Hoàng Sa kiêm quản đội Bắc Hải để tiến hành các hoạt động khai thác tài nguyên, đo đạc, khảo sát, cắm mốc chủ quyền, cai quản thường niên, thiết lập đơn vị hành chính, giao tiếp đối ngoại... đối với vùng quần lý hai quần đảo này; (ii)

) *giai đoạn 1884-1945: Nước Pháp nhân danh Nhà nước Việt Nam thực thi chủ quyền đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa.*

Sau khi ký Hiệp ước Patenôtre ngày 6/6/1884, nước Pháp đã đội diên cho quyền lợi của Việt Nam tiếp tục duy trì thực thi một cách đầy đủ chủ quyền của Việt Nam trên hai quần đảo thông qua một loạt các hoạt động mang danh nghĩa nhà nước như: xây dựng hệ thống trên quần đảo Hoàng Sa, dựng bia chủ quyền tại quần đảo Trường Sa, thường xuyên sử dụng các tàu Hải quân tuần tra hai khu vực quần đảo, sáp nhập quần đảo Trường Sa vào tỉnh Bà Rịa - Vũng Tàu

...
;

(iii) *giai đoạn 1945-1976*

. Chính phủ Quốc gia Việt Nam, tiếp đó là chính quyền Việt Nam cộng hòa đã tiếp quản và kế thừa các quyền và danh nghĩa đối với hai quần đảo từ Pháp, tiếp tục thực thi và công bố chủ quyền của Việt Nam trên hai quần đảo một cách hòa bình, liên tục; và

(iv) *giai đoạn 1976 đến nay*

. Nhà nước CHXHCN Việt Nam liên tục thực thi chủ quyền đối với hai quần đảo, phản đối mọi hành vi xâm phạm chủ quyền Việt Nam trên hai quần đảo.

Trong các tuyên bố của mình, Trung Quốc luôn khẳng định chủ quyền của hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa của Việt Nam dựa trên các tài liệu lịch sử chứng minh Trung Quốc là nước “phát hiện sớm nhất, khai phá kinh doanh sớm nhất, cai quản sớm nhất” hai quần đảo Tây Sa (Hoàng Sa) và Nam Sa (Trường Sa). Tuy nhiên, các tài liệu mà Trung Quốc viện dẫn đều là tài liệu tở nhân, không chứng tỏ được ý chí, hành vi của Nhà nước Trung Quốc trong việc thực hiện chủ quyền đối với hai quần đảo theo quy định của luật pháp quốc tế. Hơn thế nữa, hàng loạt các hành động sỗ dộng và lách của Trung Quốc để chứng minh chủ quyền của nước này hoặc kiểm soát trên thực địa đối với hai quần đảo đều không thể tạo thành danh nghĩa chủ quyền của Trung Quốc đối với hai quần đảo: Trung Quốc chiếm đóng trái phép quần đảo Hoàng Sa các năm 1956 và 1974; chiếm mất sả bãi cón ở quần đảo Trường Sa năm 1988; chiếm bãi Vành Khăn năm 1995; cón trờ và cón cáp tàu Bình Minh 02 và Viking 02 hoạt động trên vùng biển quyên kinh tở và thỏm lỏc địa Việt Nam năm 2011. Ngoài ra, mất sả các hành động khác của Trung Quốc như công bở thành lập cái gởi là thành phố Tam Sa với phỏm vi quản lý bao gỏm hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa ngày 21/6/2012; đón phỏng tuyên bố và cho thực thi lỏnh cỏm đánh bởt cá tởi mất khu vực rỏng lỏn trên Biển Đông kéo dài tở vỏ tuyền 12 trỏ lên, bao gỏm cả quần đảo Hoàng Sa của Việt Nam tở khoỏng tháng 5 đón tháng 8 hàng năm; thông qua “Điỏu lỏ quản lý trỏ an biên phòng ven biển Hỏi Nam” với nội dung không cho tàu thuyền nước ngoài đi vào vùng biển do tỏnh Hỏi Nam quản lý bao gỏm cả vùng biển hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa của Việt Nam ngày 27/11/2012... đều là những hành động đón phỏng vi phỏm chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo này và do đó không có giá trỏ pháp lý.

Các hành động san lỏp, bẻ gãy và cỏi tở trên diện rộng tởi các cấu trúc đá lý ở Hoàng Sa và biển bởy cấu trúc đá lý mà Trung Quốc chiếm đóng trái phép ở Trường Sa là hành vi tởp nỏi các hành động vi phỏm chủ quyền của Trung Quốc đối với chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo này.

Vi phỏm cam kết DOC mà Trung Quốc ký kết với ASEAN năm 2002

Ngày 4/11/2002, sau mất thỏi gian dài thỏo luận những không đỏt đỏc mất thỏa thuận có tính ràng buộc vỏ mất pháp lý, ASEAN và Trung Quốc đã ký kết đỏc mất vỏn bỏn có tính cam kết vỏ mất chính trỏ nhiỏu hơn là pháp lý – Tuyên bố ỏng xỏ của các Bên ở Biển Đông (DOC) tởi Hỏi nghỏ Thỏng đỏnh ASEAN lỏn thỏ 8 tởi Phnom Penh, Cam-pu-chia. Tuyên bố này bao gỏm 10 điỏu khoỏn, trong đó đáng chú ý nhất và có liên quan nhất đón hành vi cỏi tở của Trung Quốc ở Biển Đông đó là điỏu 5 của DOC. Điỏu 5 quy đỏnh như sau: “Các bên chỏu trách nhiỏm thực hiỏn

sẽ tiếp tục trong việc thi hành các hoạt động có thể gây phức tạp hoặc leo thang tranh chấp, như hàng hải hòa bình và sự ổn định, kiểm soát không tiến hành đào ngòi đùn sinh sống trên những hòn đảo hiện không có ngòi sinh sống, trên các rặng đá ngầm, bãi cát ngầm, đảo nhỏ và những yếu tố khác và phải được xử lý những khác biệt của mình bằng phương pháp có tính xây dựng...". Như vậy, rõ ràng Trung Quốc đã vi phạm trọng trăn cam kết trên, cố tình làm thay đổi nguyên trạng các cấu trúc đá lý mà nước này đang chiếm đóng trái phép ở Hoàng Sa và Trường Sa, vi phạm nghĩa vụ kiểm soát, không thực hiện các hành động có thể làm phức tạp thêm tình hình, gây khó khăn cho việc giải quyết tranh chấp cuối cùng. Hành vi của Trung Quốc rõ ràng đã vi phạm quy định của luật pháp quốc tế, cũng như các cam kết của nước này tại DOC.

Vi phạm các quy định của luật quốc tế về môi trường

Hành động của Trung Quốc đã bị chỉ trích do vi phạm những quy định về môi trường. Việc Trung Quốc sử dụng máy móc công suất lớn, tạo vết trên diện rộng vùng đáy biển để lấy đất, đá bồi đắp cho các cấu trúc đá lý đã gây ra ảnh hưởng hết sức nghiêm trọng về mặt môi trường, phá hủy các rạn san hô, làm ô nhiễm môi trường sinh thái, phá hủy môi trường sống của các loài sinh vật biển, trong đó có cả các sinh vật quý hiếm, ở khu vực này... Theo đánh giá của các quan chức nước Phi-lip-pin, hoạt động của Trung Quốc đã phá hủy hơn 1,21 km² san hô tự nhiên và gây thiệt hại khoảng 108,9 triệu USD/năm cho người dân các nước trong khu vực do suy giảm đa dạng sinh học và nguồn lợi hải sản tại quần đảo Trường Sa.

[\[25\]](#)

Hoạt động của Trung Quốc đã vi phạm các quy định về bảo vệ và bảo tồn môi trường biển và hợp tác bảo vệ môi trường biển của UNCLOS 1982 quy định tại các điều 123, 192, 196, 207-298. Trung Quốc cũng vi phạm quy định của Công ước của LHQ về bảo vệ đa dạng sinh học năm 1992 liên quan tới nghĩa vụ không để các hành động do mình kiểm soát gây hại đến môi trường của các quốc gia khác và nghĩa vụ đánh giá tác động môi trường. Điều 3 của Công ước yêu cầu các quốc gia có trách nhiệm đảm bảo các hoạt động do mình kiểm soát không được gây hại đến môi trường của các quốc gia khác. Điều 14 của Công ước quy định một quốc gia phải tiến hành đánh giá tác động môi trường trước khi thực hiện những dự án có thể gây ra hậu quả có hại tới đa dạng sinh học. Trong phát biểu ngày 9/4/2015, Ngoại trưởng Bộ Ngoại giao Trung Quốc Hoa Xuân Oánh nói các dự án của Trung Quốc đã được “đánh giá và kiểm tra chặt chẽ về mặt khoa học” và được thực hiện “đúng trên những tiêu chuẩn cao về bảo vệ môi trường” và “tính toán đầy đủ về mặt bảo vệ môi trường và nguồn lợi thủy sản”. Tuy nhiên, cho đến giờ, Trung Quốc vẫn chưa đưa ra được bất cứ bản đánh giá được lập, khách quan nào về tác động môi trường của những hoạt động này.

[\[26\]](#)

Trong vụ việc cũi tởo đởo giởa Ma-lai-xi-a và Xinh-ga-po, Tòa án Quốc tở vở Luật biển (ITLOS) đã cho rởng “Xinh-ga-po không tởn hành lởn biển theo cách có thở gây tởn hỏi không thỏ khỏc phỏ đởn các quyỏn lỏi của Ma-lai-xi-a hay gây tởn hỏi nghiêm trỏng cho môi trỏng biỏn, và phỏi đởc biỏt tuân theo báo cáo của nhóm chuyên gia đởc lỏp...”

[\[27\]](#)

và Xinh-ga-po đã tuân thỏ theo phán quyết của Tòa. Trái lỏi, Trung Quốc đã không tuân thỏ các nghỏa vỏ quy đởnh trong luật môi trỏng quốc tở, nỏo vét hàng trỏm triỏu tởn cát tở đáy biển lỏp hỏn 8 triỏu mét vuông rỏn san hô mà không cỏn bỏt cỏ đánh giá nào của các chuyên gia và không có bỏt kỏ sỏ phỏi hỏp hay tham vỏn vỏi các quốc gia ven biển khác.

[\[28\]](#)

Ngoài ra, các hoỏt đởng này còn vi phỏm

Nghỏ quyỏt của các Hỏi nghỏ môi trỏng thỏ giỏi, đi ngỏc lỏi chỏ trỏng bỏo vỏ các rỏn san hô ở Biển Đông của các tở chỏc môi trỏng quốc tở mà Trung Quốc là thành viên nhỏ Cỏ quan đởu phỏi các vùng biển Đông Á (COBSEA) hay Tỏ chỏc đởi tác quỏn lý môi trỏng các vùng biển Đông Á (PEMSEA) và các tở chỏc khác; vi phỏm nguyên tỏc phỏi tham vỏn các nỏc liên quan trỏc khi thỏc hiỏn các hoỏt đởng có khỏ nỏng gây tởn hỏi môi trỏng biển.

0e đởa viỏc thỏc hiỏn các quyỏn tở do hàng hỏi của các nỏc trong và ngoài khu vỏc

Theo các nghiên cứu, sau khi hoàn thành hoỏt đởng cũi tởo các đởm, đởo, đây sỏ là các cỏn cỏ quân sỏ của Trung Quốc vỏi hỏ thỏng các cỏng biển, trỏm ra-đa, hỏ thỏng tên lỏa chỏng tàu đởt đởi không tởm trung đởn tởm xa, các nhà kho và công trình đỏch vỏ khác có khỏ nỏng phỏc vỏ cho hàng trỏm tàu cá, tàu tuỏn tra, tàu chiỏn và máy bay chiỏn đởu... [\[29\]](#) Các cỏn cỏ này cỏng sỏ làm bàn đởp đở Trung Quốc tởn ra biển xa, kiỏm soát tuyỏn đởng hàng hỏi quốc tở quan trỏng qua Biển Đông.

[\[30\]](#) Theo thỏi báo Hoàn cỏu của Trung Quốc thì Trung Quốc có thỏ mỏ rỏng khỏ nỏng tác chiỏn trên biển lên đởn 900 km vỏ phía Nam và đởng thỏi kiỏm soát vùng trỏi Biển Đông. Ngoài ra, viỏc Trung Quốc cũi tởo đởo còn nhỏm tởo ra khỏ nỏng thỏc thi đởi vỏi vùng nhỏn đởng phòng không (ADIZ) tởi Biển Đông trong tỏng lai nhỏ Trung Quốc đã tỏng thiỏt lỏp vùng ADIZ ở vùng biển Hoa Đông tháng 11/2013. Viỏc Trung Quốc vỏn cánh tay rỏng lỏn ra Biển Đông ở vùng biển lỏn vùng trỏi tởo ra mỏi đe đởa lỏn vỏ an toàn, ỏn đởnh hàng hỏi và hàng không của các nỏc, trong đó có Viỏt Nam qua lỏi khu vỏc này. Trong tỏng lai, các tàu thuyỏn, máy bay qua lỏi ở khu vỏc này phỏi xin phép hoỏc chỏu sỏ kiỏm soát, theo đởi của Trung Quốc, gây ra mỏi nguy hỏi cho vỏn đở an ninh và rõ ràng có tác đởng xỏu đởn tở do hàng hỏi, hàng không ở khu vỏc này.

Phản ứng của Việt Nam

Trước việc Trung Quốc cơi tạo trên diện rộng tại các cấu trúc địa lý nước này chiếm đóng trái phép ở Biển Đông, Việt Nam đã liên tục và kịp thời có các biện pháp đấu tranh thích hợp để bảo vệ chủ quyền của mình đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa.

Các biện pháp đấu tranh chính trị, ngoại giao

Trên mặt trận chính trị, ngoại giao, Việt Nam đã tiến hành các biện pháp đấu tranh kiên quyết ở nhiều cấp, kể cả ở cấp cao nhất, thông qua nhiều hình thức song phương và đa phương.

Với các biện pháp đấu tranh song phương, chúng ta đã tiến hành giao thiệp với Trung Quốc và đồng thời chủ động nêu lên vấn đề trong các diễn đàn song phương với các nước.

Với Trung Quốc, trong các cuộc gặp với lãnh đạo Trung Quốc, tất cả các lãnh đạo cấp cao của Việt Nam đều khẳng định chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa; bày tỏ quan ngại đối với hoạt động xây dựng, lấn biển của Trung Quốc; yêu cầu Trung Quốc tuân thủ luật pháp quốc tế và DOC, cần có Thỏa thuận về những nguyên tắc cơ bản cho giải quyết vấn đề trên biển giữa Việt Nam và Trung Quốc năm 2011 để giải quyết những bất đồng giữa hai bên; yêu cầu Trung Quốc có biện pháp thích hợp để duy trì hòa bình, ổn định trên biển và kiềm chế, không có hành vi làm phức tạp tình hình.

Lớp trẻ, quan điểm của Việt Nam về vấn đề Biển Đông nói chung và với hoạt động xây dựng, lấn biển của Trung Quốc gần đây nói riêng đã được khẳng định một cách thẳng thắn xuyên suốt, liên tục, thông qua nhiều kênh đối thoại với Trung Quốc, kể cả ở cấp cao và các diễn đàn đàm phán và biên giới, lãnh thổ giữa hai bên, thông qua công hàm của Bộ Ngoại giao cũng như trao đổi trực tiếp với đối diện tại quán Trung Quốc tại Hà Nội và đến ngày 2/7/2015, ta đã giao thiệp 14 lần với

Trung Quốc, trao chín công hàm phản đối việc làm của Trung Quốc tại Biển Đông. [\[31\]](#)

Trong các cuộc gặp, tiếp xúc song phương với lãnh đạo các nước lân, các nước trong khu vực, ta cũng bày tỏ quan ngại và tranh thủ sự ủng hộ của dư luận quốc tế đối với lập trường của Việt Nam. Với những nỗ lực này, lãnh đạo chính giới và quốc hội nhiều nước đã chia sẻ quan ngại của ta, ủng hộ chủ trương của ta trong vấn đề Biển Đông, kêu gọi các bên liên quan kiềm chế, không mở rộng hoặc gia tăng căng thẳng. [\[32\]](#)

Việt Nam cũng đấu tranh thông qua nhiều hình thức như phát biểu của Ngoại phát ngôn, gửi Công hàm lên Liên Hợp Quốc và nêu vấn đề tại các diễn đàn... Từ tháng 6/2014, Ngoại phát ngôn Bộ Ngoại giao Việt Nam đã có phát biểu phản đối các hoạt động lấn biển, cải tạo của Trung Quốc. Cho đến nay, đã có hơn 10 lần phát biểu công khai lên án hành động của Trung Quốc. Ngày 25/6/2015, trước phát biểu của Bộ Ngoại giao Trung Quốc về việc Trung Quốc sẽ hoàn thành việc bịa đắp trong thời gian tới và sẽ triển khai xây dựng các công trình, Ngoại phát ngôn Bộ Ngoại giao Việt Nam Lê Hải Bình tuyên bố: “Lập trường của Việt Nam về vấn đề này đã được chúng tôi nhiều lần nêu rõ. Những hoạt động xây dựng, mở rộng đảo, đá quy mô lớn của Trung Quốc tại quần đảo Trường Sa là bất hợp pháp, không thay đổi được thực tế là Việt Nam có đầy đủ cơ sở pháp lý và chính sách lịch sử khẳng định chủ quyền của mình đối với quần đảo Trường Sa. Việt Nam yêu cầu Trung Quốc chấm dứt ngay các hoạt động này, tôn trọng chủ quyền của Việt Nam đối với quần đảo Trường Sa và Hoàng Sa; nghiêm túc tuân thủ luật pháp quốc tế, nhất là Công ước Liên Hợp Quốc về Luật Biển 1982 (UNCLOS 1982) cũng như Tuyên bố về Ứng xử của các Bên ở Biển Đông (DOC), không có những hành động làm phức tạp tình hình, thay đổi nguyên trạng ở Biển Đông”. Tại Liên Hợp Quốc, Việt Nam cũng đã gửi hai Công hàm tại phái đoàn các nước nhằm bày tỏ quan điểm của mình đối với việc Trung Quốc cải tạo đảo trái phép tại quần đảo Trường Sa và Hoàng Sa của Việt Nam. [\[33\]](#)

Ở cấp độ khu vực, chúng ta cũng phát biểu công khai tại các diễn đàn của ASEAN. Tại Phiên họp toàn thể Hội nghị cấp cao ASEAN, Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng đã bày tỏ lo ngại về những hoạt động tôn tào, bịa đắp quy mô lớn ở Biển Đông, cũng như những hậu quả của chúng; đồng thời nhấn mạnh tầm quan trọng của việc tuân thủ các nguyên tắc tự kiềm chế, không làm phức tạp thêm tình hình, giữ quy tắc tranh chấp bằng biện pháp hòa bình, trên cơ sở luật pháp quốc tế, trong đó có UNCLOS 1982, thực hiện nghiêm túc, đầy đủ Tuyên bố DOC và sớm thông qua COC. [\[34\]](#)

Các biện pháp đấu tranh trên thực địa

Chúng hành với các biện pháp đấu tranh với chính trị và ngoại giao, chúng và Nhà nước ta cũng rất chú trọng đến việc sử dụng các biện pháp đấu tranh trên thực địa. Một mặt, chúng ta tăng cường năng lực của các lực lượng chấp pháp trên biển; mặt khác, hễ trở ngại dân và bà con ta bám biển, đổ đổ duy trì hoạt động thực thi chủ quyền của ta tại Biển Đông. Các hoạt động duy trì, sửa chữa và cải tạo các công trình của ta tại Trường Sa được tiến hành chủ yếu nhằm mục đích dân sự để cải thiện đời sống, cải thiện vật chất cho cán bộ, chiến sĩ và người dân trên đảo và cũng cải thiện năng lực phòng thủ, đồng thời được tiến hành ở các đảo nên không gây ảnh hưởng môi trường, không làm thay đổi nguyên trạng. Còn nhận mệnh các hoạt động của Việt Nam hoàn toàn là việc làm bình thường, hợp pháp, không vi phạm các quy định của luật pháp quốc tế và DOC, hoàn toàn khác với các hoạt động xây dựng, lập biển quy mô lớn của Trung Quốc với tính chất, quy mô và mục đích. Việc chúng ta duy trì và củng cố các hoạt động tại các cấu trúc địa lý tại Trường Sa hoàn toàn là hoạt động thực thi, củng cố chủ quyền của chúng ta đối với quần đảo này, giống như các hoạt động mà các chúa Nguyễn trước đây đã từng tiến hành ở Biển Đông.

Phân vùng của các nước trong khu vực và trên thềm gi

Các hoạt động cải tạo trên quy mô lớn của Trung Quốc ở Biển Đông đã vấp phải sự chỉ trích, phản đối của nhiều nước trong và ngoài khu vực.

Tại các hội nghị của ASEAN trong thời gian năm 2014-2015, vấn đề Biển Đông được nêu lên. Tuyên bố Chủ tịch ASEAN trong Hội nghị cấp cao ASEAN lần thứ 26 (26-27/4/2015) đã nêu quan ngại sâu sắc về các hoạt động của thực địa là bịa đắp, tôn tào đang diễn ra ở Biển Đông và khẳng định việc các bên cần báo động việc thực hiện đầy đủ và hiệu quả DOC nhằm xây dựng, duy trì và tăng cường sự tin cậy và lòng tin, cũng như kiềm chế trong các hành động, không đe dọa hoặc sử dụng vũ lực, giải quyết tranh chấp hòa bình, tuân thủ luật pháp quốc tế trong đó có UNCLOS 1982. [35] Phát biểu tại lễ khai mạc Hội nghị, Thủ tướng Ma-lai-xi-a Najib Razak đã nhận mệnh tại việc ASEAN cần xử lý các bất đồng một cách hòa bình, không vi phạm giải quyết các tuyên bố chủ quyền biển chồng lấn mà không làm căng thẳng tình hình; đồng thời cũng nhận mệnh những diễn biến gần đây gây lo ngại về Biển Đông, tầm quan trọng của việc giải quyết tranh chấp quốc tế tuân thủ luật pháp quốc tế.

[\[36\]](#)

Xinh-ga-po nhận mệnh hòa bình, an ninh, an toàn hàng hải và hàng không ở Biển Đông là lợi ích chung của ASEAN và khu vực; tình hình xấu đi trong năm qua ở đây là đáng lo ngại, nếu không kiểm soát tốt có thể dẫn đến xung đột, vì vậy cần thực hiện nghiêm túc, đầy đủ DOC, sớm tiến tới COC. Indonesia cũng kêu gọi các bên kiểm soát biển để bảo đảm hòa bình và an ninh khu vực và sẵn sàng làm bên trung gian “thực tâm”. Trong số các bên tranh chấp ở Biển Đông, Phi-lip-pin là quốc gia phần lớn sớm và mạnh mẽ nhất để phần đời các hoạt động của các quốc gia Trung Quốc. Tháng 5/2015, Phi-lip-pin đã công bố công khai các bước nhằm chấp hành tinh thần các hoạt động của các quốc gia mà Trung Quốc đang thực hiện tại Trường Sa, gọi công hàm phần đời hoạt động của các quốc gia Trung Quốc. Tổng thống Phi-lip-pin Aquino đã nhiều lần trích và phần đời các hoạt động của các quốc gia Trung Quốc thông qua việc trả lời phỏng vấn báo chí và phát biểu tại cuộc họp thường định của ASEAN. Lập luận chung của Phi-lip-pin là hành động của Trung Quốc (i) vi phạm các cam kết mà Trung Quốc đã ký với ASEAN trong khuôn khổ DOC (ii) là hành động nhằm thúc đẩy yêu sách đường 9 đôn của Trung Quốc ở Biển Đông và (iii) đe dọa an ninh và ổn định của khu vực. Do đó, Phi-lip-pin kêu gọi một lĩnh vực ngừng xây dựng tại các cấu trúc địa lý đang tranh chấp ở Biển Đông, bao gồm cả quần đảo Hoàng Sa và kêu gọi sự hợp tác của cộng đồng quốc tế nhằm gia tăng sức ép với Trung Quốc để buộc Trung Quốc phải chấm dứt hành vi này.

Các nước lớn như Mỹ, Nhật, Nga, Úc, Ấn Độ... cũng đều có phát biểu về vấn đề này, trong đó, Mỹ là nước có quan điểm mạnh mẽ nhất về nhu cầu chấp hành. Ngày 9/4/2015, phát biểu tại Jamaica, Tổng thống Mỹ cho biết “Mỹ lo ngại Trung Quốc không tuân thủ các quy định và nguyên tắc quốc tế và đang gây tổn hại lớn và sự dè dặt của mình để buộc các nước khác vào thế bịt lối”, đồng thời cho rằng “vấn đề này có thể được giải quyết thông qua ngoại giao, nhưng chỉ vì Phi-lip-pin hay Việt Nam không lớn như Trung Quốc không có nghĩa là họ sẽ dấn sang một bên”. [\[37\]](#) Tại phiên thảo luận “Mỹ và những thách thức đối với an ninh châu Á - Thái Bình Dương” tại Hội thảo Shangri-La 14 (29-31/5/2015), Bộ trưởng Quốc phòng Mỹ có bài phát biểu mà đầu trong đó nhận mệnh Mỹ có quyền can thiệp và lo ngại sâu sắc trước những công trình ở vùng biển này cũng như phần đời bịt lối các quốc gia pháp quân sự nào và khuyến khích ASEAN cùng Trung Quốc hợp tác.

[\[38\]](#)

Ngày 31/3/2015, phát biểu tại Hội nghị hải quân ở Úc, Đô đốc Harry Harris, chỉ huy hạm đội Thái Bình Dương đã cáo buộc Trung Quốc đang xây dựng “

Vấn đề trường thành

” bẫy cát tại Trường Sa, kêu gọi các bên tuân thủ cam kết kiểm soát trong việc tiến hành các hoạt động có thể làm phức tạp hoặc gia tăng tranh chấp, ảnh hưởng đến hòa bình và ổn định.

[\[39\]](#)

Ngài phát ngôn Bộ Quốc phòng Mỹ, Trung tá Jeffrey Pool cũng tuyên bố “Chúng tôi kêu gọi Trung Quốc dừng tất cả công trình xây dựng tại các cấu trúc địa lý và tham gia vào các sáng kiến ngoại giao để khuyến khích tất cả các bên cùng kiểm soát

thực hiện các hành động tởng tở”.

[\[40\]](#)

Ngỏ phát ngôn Bộ Ngoại giao Mỹ Jeff Rathke phát biếu ngày 24/11/2014 khởng đởnh các hoạt động xây dựng quy mô lớn trên Biển Đông sẽ làm phức tạp và leo thang thêm tình hình, đởng thỏi kêu gỏ Trung Quốc hãy minh bạch, công khai các hoạt động ở khu vực tranh chấp ở Biển Đông.

[\[41\]](#)

Mỹ cũng là nước đưa ra sáng kiến “đóng băng” đở kêu gỏ các quốc gia giữ nguyên trạng và thúc đẩy quá trình đàm phán đở đởt đởc COC.

[\[42\]](#)

Không chỉ tuyên bố, Mỹ còn có những phỏn phỏng quyỏt liỏt trên thực địa. Ngày 11/5/2015, chiỏn hỏm Mỹ USS Fort Worth, tàu chiỏn cỏn bỏ lỏp Freedom đã tiỏn vaỏo gỏn các bãi đá Trung Quốc đang cỏi tở trái phép ở quần đảo Trỏng Sa. Đây là hoạt động tuỏn tra của tàu trong bỏy ngày tởi vùng biỏn quỏc tở, tở cỏn cỏo tàu đóng ở Xinh-ga-po. Quan chỏc hỏi quân Mỹ cho biỏt, hoạt động thỏng kỏ nhỏ tàu Fort Worth vỏa hoàn thành ở Biển Đông sẽ là một thông lỏ mỏi, khi bỏn chiỏc tàu chiỏn cỏn bỏ của Mỹ đởn khu vực trong những nỏm tởi. Một quan chỏc Mỹ giỏu tên cho biỏt quân đỏi nước này đang cân nhỏc đở xuỏt đỏu máy bay và tàu hỏi quân đởn trong phỏm vi khỏng 12 hỏi lý quanh những bãi đá ngầm Trung Quốc xây dựng ở quần đảo Trỏng Sa.

[\[43\]](#)

Chính phủ Nhật và Mỹ cũng xem xét việc tuỏn tra chung ở Biển Đông giỏa lỏc lỏng phòng vỏ bỏ biỏn Nhật Bản và quân đỏi Mỹ trong bỏi cỏnh Trung Quốc ngày càng trở nên hung hỏng ở Biển Đông nhỏm “mở rộng khu vực bay tuỏn tra tởi phía Nam Biển Đông do lỏc lỏng tàu cá, cỏnh sát biỏn và hỏi quân của Trung Quốc lỏn mỏnh hỏn láng giỏng và tình hình Biển Đông ỏnh hỏng đởn an ninh quốc gia của Nhật Bản”. [\[44\]](#) Ngày 16/4, Mỹ - Nhật Bản - Hàn Quốc ra tuyên bố sau đàm phán ba bên tởi Washington thúc giỏc Trung Quốc tuân thủ luật pháp quốc tở, chỏm đởt việc xây dựng và cỏi tở phi pháp các đỏo ở Biển Đông, tôn trọng tở do hàng hỏi trên tởn giao thông quan trọng này. [\[45\]](#)

Ngày 16/4/2015, phát biếu tởi cuộc họp báo, ỏi sỏ Úc tởi Phi-lip-pin Bill Tweddell cho biỏt Úc phỏn đỏi mỏnh mỏ các hành động hỏm đỏa, ép buỏc, hung hỏng nhỏm thúc đẩy yêu sách chỏ quyỏn hỏc thay đỏi nguyên trạng ở Biển Đông, đởng thỏi kêu gỏ các bên kiỏm chỏ, thực hiện các bỏc đi hỏ nhiỏt cỏng thỏng và tránh bỏt kỏ hành động khiêu khích nào làm leo thang trong khu vực. [\[46\]](#) Trong một tuyên bố ngày 4/6/2015, Thủ tởng Úc Tony Abbot đã lên tiỏng chỏ trích các hoạt động phi pháp của Trung Quốc ở Biển Đông, trong đó có việc xây dựng các đỏo nhân tởo, khởng đởnh Úc ỏng hỏ việc “giỏi quyỏt một cách hòa bình theo luật pháp quốc tở. Chúng tôi (Úc) sẽ làm những gì có thể đở duy trì tở do hàng hỏi và tở do hàng

không”.

[\[47\]](#)

Hội nghị cấp Ngoại trưởng các nước G7 tại Lubeck, Đức ngày 15/4/2015 ra Tuyên bố về an ninh hàng hải ở Biển Đông và Hoa Đông, bày tỏ quan ngại về những hành vi lấn chiếm của Trung Quốc ở Biển Đông, bao gồm “cải tạo đất quy mô lớn làm thay đổi nguyên trạng và gia tăng căng thẳng”, đồng thời kêu gọi tất cả các nước kể cả Trung Quốc giải quyết tranh chấp bằng các biện pháp hòa bình và tuân thủ các phán quyết có giá trị ràng buộc của các cơ quan tài phán quốc tế. [\[48\]](#) Tại Hội nghị thượng đỉnh an ninh châu Á lần thứ 14 (Shangri-la) tại Xinh-ga-po từ 29-31/5/2015, hầu hết các nước tham dự đều bày tỏ quan ngại và cho rằng lợi ích của các quốc gia bên cạnh hàng hải các hoạt động xây dựng, lấn biển của Trung Quốc tại Biển Đông.

[\[49\]](#)

Tại bài thi này, ông Donald Tusk, Chủ tịch Hội đồng Châu Âu đã tuyên bố bày tỏ lo ngại về các hoạt động bồi đắp và xây dựng của Trung Quốc trên các bãi đá ở Biển Đông sẽ làm phức tạp những nỗ lực giải quyết tranh chấp ở khu vực này.

[\[50\]](#)

Đây rõ ràng là một phát biểu tương đối khác thường so với các phát biểu chung chung trước đây của Châu Âu về vấn đề Biển Đông, có thể là dấu hiệu cho thấy sự di chuyển chính sách của Châu Âu đối với vấn đề Biển Đông.

Như vậy, có thể thấy, hầu hết các nước lớn như Mỹ, Anh, Nhật...đều đã lên tiếng về tình hình Biển Đông nói chung và các hoạt động cải tạo các cấu trúc địa lý tại khu vực này nói riêng. Tuy nhiên, nhìn chung, quan điểm của các nước xuất phát từ lợi ích quốc gia của họ, quan điểm đều là trung lập trong tranh chấp lãnh thổ, ủng hộ giải quyết tranh chấp bằng các biện pháp hòa bình, tuân thủ luật pháp quốc tế, không thay đổi nguyên trạng, làm phức tạp thêm tình hình tranh chấp. Các nước lớn như Mỹ, Nhật ngày càng lo ngại trước các hành vi của Trung Quốc và có xu hướng can thiệp nhiều hơn, nhưng vẫn chưa có hành động cụ thể ngăn cản được các hoạt động cải tạo của Trung Quốc ở Hoàng Sa và Trường Sa.

Kết luận

Việt Nam cũng rất tôn tào, bịa đắp các cấu trúc địa lý trên hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa thời gian vừa qua rõ ràng là vi phạm nghiêm trọng chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo này, vi phạm luật pháp quốc tế, vi phạm DOC, hủy hoại môi trường, sinh thái biển, làm phức tạp tình hình, đe dọa an ninh, an toàn hàng hải trên Biển Đông, ảnh hưởng nghiêm trọng tới hòa bình và ổn định trong

khu vực và trên thềm lục địa. Chính vì vậy, hành động này của Trung Quốc đã phải đối mặt với sự phản đối quyết liệt của Việt Nam, Phi-lip-pin...và phần lớn thành viên ASEAN và cộng đồng quốc tế, đặc biệt là các nước lớn. Thời gian tới, sau khi hoàn thành công tác các cấu trúc địa lý tại Biển Đông, Trung Quốc có thể sẽ tiếp tục các hoạt động xây dựng cơ sở hạ tầng nhằm thực thi mục tiêu chiếm lĩnh kiểm soát khu vực Biển Đông. Nếu tiến hành các hoạt động này, chắc chắn Trung Quốc sẽ vấp phải sự phản đối và biện pháp đấu tranh quyết liệt hơn của Việt Nam cùng các nước có yêu sách chủ quyền đối với quần đảo Trường Sa và phần lớn thành viên của cộng đồng quốc tế./.

Tác giả TS. Lê Quý Quỳnh là Vụ trưởng Vụ Biển, Ủy ban Biên giới Quốc gia, Bộ Ngoại giao; Trần Thị Phương Thảo là Chuyên viên Vụ Biển, Ủy ban Biên giới Quốc gia, Bộ Ngoại giao. Những quan điểm nêu trong bài là của riêng các tác giả, không nhất thiết phản ánh quan điểm của cơ quan nơi tác giả công tác. Bài viết được đăng lần đầu tiên trên Tạp chí Nghiên cứu Quốc tế số 3 (102), tháng 9/2015.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Việt Nam Biển Đông, *Đánh giá về việc Trung Quốc xây dựng công trình tại Trường Sa*, Học viện Ngoại giao, tr.1.
2. Thanh Nga, “Tăng cường Australia lên án hoạt động phi pháp của Trung Quốc ở Biển Đông”, <http://kienthuc.net.vn/the-gioi-24h/tt-australia-len-an-hoat-dong-phi-phap-cua-tq-o-bien-dong-506865.html>, tham khảo ngày 19/7/2015.
3. Anh Ngọc, “G7 lên án hoạt động bịa đắp ở Biển Đông”, online: *Báo VnExpress*, <http://vnexpress.net/tin-tuc/the-gioi/g7-len-an-hoat-dong-boi-dap-o-bien-dong-3201791.html>, tham khảo ngày 19/7/2015.

4. Nguyễn Hùng, “Biển Đông “nổi sóng” tại hội thảo Shangri – La 2015”, *Báo VOV*, <http://vov.vn/the-gioi/quan-sat/bien-dong-noi-song-tai-doi-thoai-shangrila-2015-404641.vov>, tham khảo ngày 19/7/2015.

5. Trần Giáp, “Tàu chiến Mỹ tiến gần nơi Trung Quốc bồi đắp ở Trường Sa”, online: *VnExpress*, <http://vnexpress.net/tin-tuc/the-gioi/tau-chien-my-tien-gan-noi-trung-quoc-boi-dap-o-truong-sa-3217604.html>, tham khảo ngày 20/7/2015.

6. Nguyễn Tâm, “Mặt trận Trung Quốc xây 'vườn lý tưởng thành cát' ở Biển Đông”, *Báo VnExpress*, <http://vnexpress.net/tin-tuc/the-gioi/my-to-trung-quoc-xay-van-ly-truong-thanh-cat-o-bien-dong-3175890.html>, tham khảo ngày 19/7/2015.

7. An Bình, Tổng thống Mỹ lo ngại Trung Quốc “cấy thủng nước lớn chèn ép nước nhỏ”, *Báo Dân trí*, <http://dantri.com.vn/the-gioi/tong-thong-my-lo-ngai-trung-quoc-cay-the-nuoc-lon-ch-en-ep-nuoc-nho-1057429.htm>, tham khảo ngày 19/7/2015.

8. Dương Danh Huy, “Massive land building and international law”, *Asia Maritime Transparency Initiative*, <http://amti.csis.org/massive-land-building-and-international-law/>, tham khảo ngày 18/7/2015.

9. Carl Thayer, “No, China Is Not Reclaiming Land in the South China Sea”, *The*

Diplomat

,
[http://thediplomat.com/2015/06/no-china-is-not-reclaiming-land-in-the-south-china-sea/?utm_content=buffer78d8](http://thediplomat.com/2015/06/no-china-is-not-reclaiming-land-in-the-south-china-sea/?utm_content=buffer78d8&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer)
&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer, tham
khờo ngày 18/7/2015.

[1] Viờn Biờn ờng, ờánh giá vờ viờc Trung Quốc xây dờng cởi tởo đởo tởi Trờng Sa
Sa , tr.1, Hờc viờn Ngoời giao.

**[2] Trung Quốc huy đờng nhiờu máy móc các
loời, ví dờ nhờ tàu vờn tởi công suờt lờn, tàu quờc
Thiên Kinh mờ luờng, hút phun cát, cởp tởp
xây dờng trên bãi đá Huy Gờ (“ C
ờn cờnh hoờt đờng xây dờng trái phép cởa Trung
Quốc ở Trờng Sa”,
[http://www.doisong
phapluat.com/the-gioi/the-gioi-24h/can-canh-hoat
-dong-xay-dung-trai-phep-cua-trung-quoc-o-truon
g-sa-a50204.html](http://www.doisongphapluat.com/the-gioi/the-gioi-24h/can-canh-hoat-dong-xay-dung-trai-phep-cua-trung-quoc-o-truong-sa-a50204.html), tham khờo ngày 18/7/2015);
dùng các tàu nờo vét, hút cởt công suờt lờn nhờ
Tian Jing Hao và Nina Hai Tuo đờ triờn khai máy
cởt công suờt 4500 W vời đờ sâu lên đờn 30m
dời đáy biờn nhờm nờo vét, hút bùn đờt tở đáy
biờn đởa lên bở đờ cởi tởo đờt (Viờn Biờn ờng,
ờánh giá vờ viờc Trung Quốc xây dờng cởi tởo đởo
tởi
Trờng Sa**

, tr.2,
H_oc vi_on Ngo_oi giao
).

[3] D_on l_oi đ_oi di_on B_o Qu_oc phòng Phi-lip-pin, t_ong Guillermo A. Molina, Phó t_o l_onh B_o t_o l_onh phía Tây, Phi-lip-pin cho bi_ot trong bu_oi làm vi_oc v_oi đoàn nhà báo đ_on t_o 14 n_oc Thái Bình D_ong v_o v_on đ_o Bi_n _ong. Xem thêm Hoàng H_ong, “Ti_ot l_o quy mô xây đ_ong “choáng váng” c_a Trung Qu_oc”, <http://vietnamnet.vn/vn/tuanvietnam/239946/tiet-lo-quy-mo-xay-dung--choang-vang--cua-tq.html>, tham kh_o ngày 14/7/2015.

[4] Hoàng H_ong, “Ti_ot l_o quy mô xây đ_ong “choáng váng” c_a Trung Qu_oc”, <http://vietnamnet.vn/vn/tuanvietnam/239946/tiet-lo-quy-mo-xay-dung--choang-vang--cua-tq.html>, tham kh_o ngày 14/7/2015.

[5] “M_o t_o Trung Qu_oc b_oi đ_op các đ_oo t_oi Tr_ong Sa thêm 800 ha”,
<http://www.doisongphapluat.com/tin-the-gioi/my-to-trung-quoc-boi-dap-cac-dao-tai-truong-sa-them-800-ha-a93823.html>,
tham kh_o ngày 18/7/2015.

[6] Nh_o Tâm, “Trung Qu_oc đ_ong m_o r_ong hai đ_oo _o Hoàng Sa”, <http://vnexpress.net/tin-tuc/the-gioi/trung-quoc-dang-mo-rong-hai-dao-o-hoang-sa-3191506.html>, 14/7/2015.

[7] Thái Tr_onh, “Trung Qu_oc g_op rút m_o r_ong đ_oo _o Hoàng Sa c_a Vi_ot Nam”,
<http://www.tienphong.vn/the-gioi/trung-quoc-gap-rut-mo-rong-dao-o-hoang-sa-cua-viet-nam-847988.tpo>,
tham kh_o ngày 18/7/2015.

[8] Anh Ngởc, “Viểt Nam phởn đởi Trung Quốc xây đởng ở Hoàng Sa, Trởng Sa”,
<http://vnexpress.net/tin-tuc/thoi-su/viet-nam-phan-doi-trung-quoc-xay-dung-o-hoang-sa-truong-sa-3201733.html>, tham khởo ngày 14/7/2015.

**[9] Trởn Khánh, “Trung Quốc ngang nhiên tuyên bở sỏp hoàn tởt “cởi tởo đởo” ở Biển ồng”,
<http://vov.vn/thegioi/trung-quoc-ngang-nhien-tuyen-bo-sap-hoan-tat-cai-tao-dao-o-bien-dong-407912.vov>,
tham khởo ngày 18/7/2015.**

**[10] Thởo Nguyên, “Trung Quốc tuyên bở hoàn thành cởi tởo ở Trởng Sa”, online:
Báo Lao đởng,
,
<http://laodong.com.vn/the-gioi/trung-quoc-tuyen-bo-hoan-thanh-cai-tao-o-truong-sa-348024.bld>,
tham khởo ngày 18/7/2015**

▪

[11] Chú thích sỏ 1, tr.13.

[12] Nhở trên, tr.10.

[13] Nhở trên, tr.11.

[14] Nhở trên, tr.12-13.

[15] Viõn Nam hiõn nay nõm quyõn kiõm soát tõi 21 đõo, đá; Trung Quốc chiõm đõng 7 đõo, đá; õài Loan chiõm 2 đõo, đá, (đõo Ba Bình và bãi cõn Bàn Than); Phi-lip-pin chiõm đõng 9 đõo, đá; Ma-lai-xi-a chiõm đõng 5 đõo, đá; Bru-nây không chiõm đõng đõo, đá nào. Xem Ban Tuyên giáo Trung õõng, *100 câu hõi đõp võ biõn, đõo dành cho tuõi trõ Viõn Nam*, Câu 23, tr.75-77.

[16] Hoõt đõng cõi tõo cõa Viõn Nam chõ bõng 1,9% diõn tích mà Trung Quốc xây đõng. Xem thêm Carl Thayer, “ No, China Is Not Reclaiming Land in the South China Sea”, online: *The Diplomat*

,
http://thediplomat.com/2015/06/no-china-is-not-reclaiming-land-in-the-south-china-sea/?utm_content=buffer278d8&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer, tham khõo ngày 18/7/2015.

[17] Carl Thayer, “No, China Is Not Reclaiming Land in the South China Sea”, http://thediplomat.com/2015/06/no-china-is-not-reclaiming-land-in-the-south-china-sea/?utm_content=buffer278d8&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer, tham khõo ngày 18/7/2015.

[18] Xem Chú thích sõ 2.

[19] Ngày 29/4/2014, tõi Bõc Kinh, Viõn Nghiõn cõu chiõn lõõc phát triõn biõn (thuõc Cõc Hõi đõõng Quốc gia Trung Quốc) cõng công bõ “Báo cáo phát triõn chiõn lõõc biõn Trung Quốc nõm 2014” (China’s Ocean Development Report 2014), trong đó có phõn võ xây đõng Trung Quốc thành mõt cõõng quõc biõn. õây là báo cáo

chiển lỏc biển đởu tiên cởa ban lỏnh đởo mỏi Trung Quốc Tởp Cỏn Bỡnh – Lý Khỏc Cỏng. Xem thêm Nguyển Hỏi Hoỏnh, “Trung Quốc: Chiển lỏc trở thành cỏng quỏc biển”,

<http://nghiencuuquocte.net/2015/03/17/trung-quoc-chien-luoc-cuong-quoc-bien/>,
tham khỏo ngày
18/7/2015.

[20] Nguyển Hỏi Hoỏnh, “Trung Quốc: Chiển lỏc trở thành cỏng quỏc biển”,
<http://nghiencuuquocte.net/2015/03/17/trung-quoc-chien-luoc-cuong-quoc-bien/>,
tham khỏo ngày
18/7/2015.

[21] Viển Biển ỏng, *ỏnh giá vỏ viểc Trung Quốc xây đởng cỏi tởo đởo tởi Trỏng Sa*, Hỏc viển Ngoỏi giao, tr.4.

[22] Yẻu sỏch đởng lỏi bở cởa Trung Quốc chỏa bao giở đởc nỏc này tuyên bở tởa đở chính xỏc. Tuy nhiẻn, vỏo nỏm 2009, Trung Quốc đả đở trỡnh Công hàm phỏn đởi Báo cáo chung Ranh giỏi ngoỏi thỏm lỏc đả cởa Viểt Nam và Ma-lai-xi-a, trong đỏ lỏn đởu tiên Trung Quốc chính thỏc công khai yẻu sỏch đởng lỏi bở vỏi bởn đở mô phỏng đởng này đớnh kèm. Trong tởm bởn đở đỏ, đởng lỏi bở cỏ 9 đỏn và bao trỏn hai quỏn đởo Hoỏng Sa và Trỏng Sa cởa Viểt Nam và diển tích rỏng lỏn ỏ Biển ỏng.

[23] Chuỏi đởo thỏ nhỏt (tỏ phỏa nam Nhỏt Bỏn, qua ỏải Loan và nuỏt trỏn biển ỏng), chuỏi đởo thỏ hai (tỏ miển Trung nỏc Nhỏt, qua đởo Guam cởa Mỏ và xuểng tởi vũng biển phỏa ỏng Indonesia), chuỏi đởo thỏ ba bao gỏm đởo Hawaii cởa Mỏ. Tuy nhiẻn, phỏm vi cởa nhỏng chuỏi đởo này chỏa bao giở đởc chỏ ra rỏ rỏng. Xem thêm Hàn Giang, “Trung Quốc cỏn ném bom uy hiểp “chuỏi đởo thỏ hai”, *Báo Mỏt thỏ giỏi*,
<http://motthegioi.vn/quoc-te/trung-quoc-can-may-bay-nem-bom-uy-hiep-chuoi-dao-t-hu-hai-207566.html>,
tham khỏo ngày 18/7/2015.

[24] Chú thích sỏ 1, tr.5.

[25] TS. Võ Hải Hùng, “Hành vi “đảo hóa” của Trung Quốc đang hủy hoại nghiêm trọng môi trường Biển Đông”
<http://nghiencuubiendong.vn/y-kien-va-binh-luan/4873-hanh-vi-dao-hoa-cua-trung-quoc-dang-huy-hoi-nghiem-trong-moi-truong-bien-dong>,
tham khảo ngày
19/7/2015.

[26] Như trên

[27] Võ Cội tạo đất trong và xung quanh vịnh Johor giữa Ma-lai-xi-a và Xinh-ga-po ,
TLOS, 2003.

[28] Dòng Danh Huy, “Massive land building and international law”, *Asia Maritime Transparency Initiative*
, <http://amti.csis.org/massive-island-building-and-international-law/>,
tham khảo ngày
18/7/2015.

[29] Chú thích số 1, tr.4.

[30] Theo Chuẩn tắc Yuji Koda của Nhật Bản, xem thêm Viên Biển Đông , *Ánh giá về việc Trung Quốc xây dựng các đảo tại Trường Sa*
, Học viện Ngoại giao, tr.5.

[31] Thủ tướng Chính phủ trả lời chất vấn của Đại biểu Quốc hội Huỳnh Nghĩa, Đoàn Đại biểu Quốc hội thành phố Đà Nẵng.

[32] Như trên.

[33] Công hàm số 132/HC - 2015 ngày 30/4/2015 và Công hàm số 156/HC - 2015 ngày 03/6/2015.

[34] Thủ tướng tham dự và phát biểu tại Hội nghị cấp cao ASEAN 26, Văn phòng Chính phủ nước Cộng hòa Xã hội Chủ nghĩa Việt Nam, <http://vpcp.chinhphu.vn/Home/Thu-tuong-tham-du-va-phat-bieu-tai-Hoi-nghi-cap-cao-ASEAN-26/20154/15837.vgp>, tham khảo ngày 19/7/2015.

[35] Tuyên bố Chủ tịch Hội nghị Cấp cao ASEAN lần thứ 26, Kuala Lumpur và Langkawi, 17/4/2015 - “Ngợi dân của chúng ta, công đồng của chúng ta, tầm nhìn của chúng ta”, số 59-62, https://drive.google.com/file/d/0BwBHKu21I09scGV2QndE_dWFsSWs/view?pli=1

[36] Chú thích số 35.

[37] An Bình, Tổng thống Mỹ lo ngại Trung Quốc "cây thối nước lớn chèn ép nước nhỏ", <http://dantri.com.vn/the-gioi/tong-thong-my-lo-ngai-trung-quoc-cay-the-nuoc-lon-chen-ep-nuoc-nho-1057429.htm>, tham khảo ngày 19/7/2015.

[38] Hội Ngục - Phương Võ - Phạm Nghĩa, “Bí thư Carter: Mỹ có quyền can dự vào biển Đông”, <http://nld.com.vn/thoi-su-quoc-te/bi-thu-carter-my-co-quyen-can-du-va-vo-bien-do-20150530083430484.htm>, tham khảo ngày 19/7/2015.

[39] Nhị Tâm, “Mỹ tố Trung Quốc xây 'văn lý trỗi dậy thành cát' ở Biển Đông”, <http://vnexpress.net/tin-tuc/the-gioi/my-to-trung->

quoc-xay-van-ly-truong-thanh-cat-o-bien-dong-3175890.html, tham kho ngày 19/7/2015.

[40] Đồng Nguyễn, “Bộ Quốc phòng Mỹ yêu cơu Trung Quốc chếm đểt mở rõng đểo Chân Thểp”,
<http://www.doisongphapluat.com/the-gioi/the-gioi-24h/bo-quoc-phong-my-yeu-cau-t-q-cham-dut-mo-rong-dao-chu-thap-a70320.html>, tham kho ngày 19/7/2015.

[41] Kỳt Linh, “Trung Quốc hùng ho vài Mỹ trong vũn để Trởng Sa”,
<http://vnmedia.vn/VN/quoc-te/tin-tuc/trung-quoc-hung-ho-voi-my-trong-van-de-truong-sa-17-3186052.html>, tham kho ngày 19/7/2015.

[42] Sáng kỳn này đểo cơ Bộ trởng Ngoại giao Mỹ John Kerry đểa ra tời Diễn đàn khu vực ASEAN (ARF) đểo cơ tờ chức tời Nay Pyi Taw, Myanmar vào ngày 9/8/2014.

**[43] Trởng Giáp, “Tàu chiến Mỹ tiến gần nội Trung Quốc bị đểp ở Trởng Sa”,
<http://vnexpress.net/tin-tuc/the-gioi/tau-chien-my-tien-gan-noi-trung-quoc-boi-dap-o-truong-sa-3217604.html>,
tham kho ngày 20/7/2015.**

[44] *Thời báo Hoàn cơu*, ngày 30/1/2015; *Japan Times*, ngày 19/4.

**[45] Vũ Hợp, Mỹ - Nhật - Hàn cùng kêu gọi Trung Quốc khim chế trên biên đông, online: *Báo VOV*,
,
<http://vov.vn/thegioi/my-nhat-han-cung-keu-goi-tr>**

ung-quoc-kiem-che-tren-bien-dong-395451.vov,
tham kho ngày
19/7/2015.

[46] *Biên Đông Tuấn Qua (từ 13/4-19/4), Nghiên cứu*
Biên Đông
http://nghiencuu
biendong.vn/bien-dong-tuan-qua/4823-bien-dong-tuan-
qua
, tham kho ngày 19/7/2015.

[47] Thanh Nga, “Têng thìng Australia lên án hoàt đểng phi pháp của Trung Quốc
Biên Đông”,
<http://kienthuc.net.vn/the-gioi-24h/tt-australia-len-an-hoat-dong-phi-phap-cua-tq-o-bien-dong-506865.html>,
tham kho ngày 19/7/2015.

[48] Anh Ngoc, “G7 lên án hoàt đểng bị đểp Biên Đông”,
<http://vnexpress.net/tin-tuc/the-gioi/g7-len-an-hoat-dong-boi-dap-o-bien-dong-3201791.html>,
tham kho ngày 19/7/2015.

[49] Nguyễn Hùng, “Biên Đông “nơi sống” tại đảo thoai Shangri – La 2015”, online:
Báo VOV,
<http://vov.vn/the-gioi/quan-sat/bien-dong-noi-song-tai-doi-thoai-shangrila-2015-404641.vov>,
tham kho ngày 19/7/2015.

[50] “Biên Đông dạy sống tại Hội nghị thương đểnh an ninh châu Á”, Báo
Diemtin365.com
,
<http://www.diemtin365.com/bien-dong-day-song-tai-hoi-nghi-thuong-dinh-an-ninh-c-hau-a-12114.html>,
tham kho ngày
19/7/2015.

